

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย (Home School in Thai Society)

ดร. ศรีวรรณ มีคุณ*

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการ
ศึกษาหลักที่มีความสำคัญในสังคมไทย ตั้งแต่
สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปการศึกษา
ในระบบโรงเรียน จึงเข้ามามีบทบาทในสังคม
ไทยแทนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แต่
เนื่องจากในสมัยปัจจุบันเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นใน

ระบบการศึกษาและในโรงเรียน จึงทำให้
ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่นที่จะส่งบุตรหลาน
เข้าเรียนในโรงเรียน กระแสการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัว จึงแพร่หลายในสังคมไทยอีกครั้ง
เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ และแนวคิดนี้
ยิ่งแพร่หลายมากขึ้นเมื่อขบถบัญญัติแห่ง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

รองรับและสนับสนุนให้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปัจจุบันมีเด็กกว่าหนึ่งร้อยคนในประเทศไทยที่กำลังศึกษาในรูปแบบนี้

บทนำ

นับแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในแวดวงการศึกษาไทยหลายประการ การเปลี่ยนแปลงสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกครอบครัวในสังคมไทยก็คือ การให้สิทธิแก่ “ครอบครัว” ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกได้โดยถูกต้องตามกฎหมายที่เรียกว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ซึ่งนับเป็นทางเลือกใหม่ในการจัดการศึกษา และเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชนให้แพร่หลายขึ้นอีกทางหนึ่ง

แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือ Home School คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านโดยมีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Van Galen & Pitman, ed., 1991, p.10) แนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดในหลายประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1980 (พ.ศ. 2523) เป็นต้นมา ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดในการจัดการศึกษาที่บ้านมีหลายประการ

แต่ปัจจัยหลักที่เป็นปรากฏการณ์ของหลาย ๆ ประเทศก็คือ ปัญหาความล้มเหลวของระบบการศึกษา ที่ไม่อาจช่วยยกระดับการรู้หนังสือและศักยภาพของบุคคลได้อย่างแท้จริง (อมรวิษณุ นครทรัพย์, 2543, หน้า 4) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยร่วมอื่นๆ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้การเรียนด้วยตนเองโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออื่นๆ มีความสะดวกและเป็นไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ทำให้ผู้ปกครองส่วนหนึ่งไม่มั่นใจในความปลอดภัยของบุตรหลานที่ส่งไปเรียนในโรงเรียน แนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ เนื่องจากผู้ปกครองมีความเชื่อว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะก่อให้เกิดผลดีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พ่อแม่ ผู้ปกครองมีโอกาสเลือกและปรับแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแผนชีวิต ความเชื่อ ความต้องการและความพร้อมของเด็กได้อย่างยืดหยุ่น แทนการส่งเด็กไปโรงเรียนที่บังคับให้เด็กเรียนทุกอย่างเหมือน ๆ กัน พร้อม ๆ กัน ในขณะที่เด็กอาจไม่สนใจหรือไม่พร้อมที่จะเรียนเรื่องนั้น ๆ

2. เด็กจะได้รับการปฏิบัติในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ และสิทธิเสรีภาพของตน

ดีกว่าเรียนกับผู้อื่น ซึ่งโดยปกติจะมีความรักและความเอื้ออาทรน้อยกว่าพ่อแม่

3. การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่มีการเปิดเทอมหรือปิดเทอมที่ชัดเจน การเรียนรู้สนุกสนานต่อเนื่องจะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่เด็ก

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ขยายวงกว้างขึ้นโดยลำดับโดยมีวิธิดำเนินการจัดการศึกษาที่ปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ โดยสังเขปดังนี้

1. ผู้ปกครองสอนบุตรหลานอยู่กับบ้าน โดยไม่ส่งไปโรงเรียน

2. มีกฎหมายรองรับเพื่อให้ผู้ปกครองดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

3. รัฐให้การสนับสนุนและเข้ามาดูแลในเรื่องมาตรฐานและการจัดการเรียนการสอน

4. รูปแบบการจัดการศึกษา ให้ผู้ปกครองสอนตามหลักสูตรที่จัดไว้อย่างกว้าง ๆ มีแนวการสอนและเนื้อหาหลากหลาย

5. อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประชาชนทุกสาขาอาชีพร่วมกันทำหน้าที่ “ครู” เพื่อถ่ายทอดความรู้ตามรูปแบบและวิธีการของแต่ละบุคคล

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย

ถ้านับย้อนหลังไปตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก่อนที่จะเกิดระบบโรงเรียนขึ้นในประเทศไทย ดังเช่นสมัยปัจจุบัน การถ่ายทอดวิชาความรู้และมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยก็อยู่ใน

ลักษณะของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีบ้าน วัด และวัง เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป และมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับประชาชนทั่วไปขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยจึงลดบทบาทและความสำคัญลงเนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ

ในยุคสมัยปัจจุบันเมื่อนานาอารยประเทศ มีแนวคิดในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแพร่หลายขึ้น แนวคิดนี้ก็ได้แผ่ขยายเข้ามาในสังคมไทย ด้วยเหตุผลที่ผู้ปกครองส่วนหนึ่ง ขาดความเชื่อมั่นในระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยยุคปัจจุบัน เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือเริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2537 ดังนั้นการจัดการศึกษารูปแบบนี้ในช่วงแรก ๆ จึงยังไม่มีกฎหมายใด ๆ รองรับและมีกลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาในครอบครัวในช่วงเวลานั้นเพียงไม่กี่ครอบครัว วิธิดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยมิให้ขัดต่อพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งระบุว่าเด็กอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์จะต้องเข้าโรงเรียนก็คือ พ่อแม่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะต้องนำชื่อเด็กในปกครอง ไปจดทะเบียนไว้กับโรงเรียนแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีข้อตกลงระหว่างกันว่า ผู้ปกครองจะเป็นผู้สอนเด็กเองที่บ้าน โรงเรียนที่รับจดทะเบียนใน

ระยะนั้นได้แก่ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 81 ในช่วงเวลานั้นผู้ปกครองที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนเองที่บ้าน รวมทั้งประชาชนที่สนับสนุนแนวคิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้เสนอแนะให้กำหนดสาระที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่สามารถจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สาระสำคัญที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีรายละเอียดดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 2-8)

1. มาตรา 4 ว่าด้วยนิยามของสถานศึกษา ซึ่งหมายรวมถึง “ศูนย์การเรียนรู้” ที่อาจจัดตั้งขึ้นโดย “เอกชน”

2. มาตรา 8 (2) ว่าด้วยหลักการในการจัดการศึกษาโดยให้สังคมมีส่วนร่วม

3. มาตรา 9 (6) ว่าด้วยการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ฯลฯ

4. มาตรา 12 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. มาตรา 13 ว่าด้วยสิทธิประโยชน์ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ที่จะได้รับจากรัฐดังนี้

(1) การสนับสนุนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล

(2) เงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

6. มาตรา 16 ว่าด้วยระบบการศึกษา ซึ่งมีสามรูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจจัดในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้

7. มาตรา 18 (3) ว่าด้วยความหมายของศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน ฯลฯ เป็นผู้จัด

8.มาตรา 24 ว่าด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งระบุให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน และสนับสนุนให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวมีผลให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และครอบครัวที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่นเดียวกับสถานศึกษาในรูปแบบอื่น

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน

จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ให้สิทธิแก่บุคคลและครอบครัวในการจัดการศึกษา แต่สิทธินี้จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ดังนั้นในช่วงที่กฎกระทรวงยังไม่มีผลบังคับใช้ การดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจึงยัง คงดำเนินการด้วยวิธีการเช่นเดิม คือผู้ปกครองต้องนำชื่อเด็กไปจดทะเบียนกับโรงเรียนที่มีข้อตกลงกับครอบครัว เพื่อมิให้ขัดต่อพระราชบัญญัติประถมศึกษา ข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวจะมีสาระเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดประเมินผลและหลักฐานแสดงผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดการ

ดำเนินการดังนี้ (การจัดการศึกษาโดยครอบครัว, ออนไลน์, 2545, หน้า 2-3)

1.รูปแบบการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบันมีทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีทั้งการจัดในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว และการผสมผสานทั้งสามรูปแบบเข้าด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่จะจัดในรูปแบบการผสมผสาน

2.หลักสูตร การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นตามความพร้อมและความสนใจของเด็ก ในระยะเริ่มแรกอาจใช้เนื้อหาสาระตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนสาธิต โรงเรียนนานาชาติหรือหลักสูตรของต่างประเทศ ภายหลังมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับครอบครัวโดยการกำหนดกรอบกว้าง ๆ ซึ่งเกิดจากการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติและต่อเนื่องตลอดชีวิต ขอบเขตเนื้อหาวิชาไม่ต่างจากหลักสูตรปกติ แต่เน้นที่กระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีความยืดหยุ่นและหลากหลายมากกว่า โดยเฉพาะจะมีกิจกรรมนอกบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอน

3.การประเมินผล การประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีหลักการเพื่อพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล ใช้วิธีการที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการประเมินผลตนเองและค้นพบวิธีพัฒนาตนเอง วิธีการประเมินผลอย่างเป็นทางการที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันมี 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 ครอบครัวที่จัดการศึกษาภาคบังคับ จะต้องนำชื่อเด็กไปจดทะเบียนไว้กับโรงเรียน และโรงเรียนแห่งนั้นจะดำเนินการวัดผลประเมินผลร่วมกับนักเรียนของโรงเรียนโดยใช้ข้อสอบ เดียวกัน

3.2 ครอบครัวที่จัดการศึกษาในระดับสูงกว่าภาคบังคับ จะใช้วิธีการเข้ากลุ่มเรียนเสริม และสอบเทียบกับการศึกษานอกระบบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

4. **หลักฐานแสดงผลการศึกษา** การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะต้องมีหลักฐานแสดงผลการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบสมุดบันทึก แฟ้มสะสมงาน หรือผลงาน ในลักษณะโครงการทั้งรายบุคคล และกลุ่ม

สภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน

ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงเรียนที่รับจดทะเบียนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ตำบลวังดัง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนครอบครัวที่จดทะเบียนไว้ 80 ครอบครัว จำนวนเด็ก 98 คน

2. โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนครอบครัวที่จดทะเบียนไว้ 6 ครอบครัว จำนวนเด็ก 10 คน

3. โรงเรียนสัตยาไส ตำบลลำธารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เริ่มรับจดทะเบียนครอบครัวที่จัดการศึกษาในปีการศึกษา 2545

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่าปัจจุบันมีครอบครัวที่จัดการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 86 ครอบครัว และมีจำนวนเด็กที่กำลังศึกษา 108 คน

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการ ปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญได้แก่

1. ข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติ และภาครัฐยังคงให้ความสำคัญในเรื่องการกำกับควบคุม มาตรฐาน โดยไม่เชื่อมั่นในความสัมพันธ์และศักยภาพของครอบครัว

2. ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลาน

3. ขาดการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้บางครอบครัวไม่กล้าดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลาน

4. ผู้ปกครองเกิดความกังวลว่าเด็กจะขาดเพื่อนและไม่มีสังคม

5. ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในการจัดการศึกษาและยังไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในฐานะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาโดยเอกชน ได้เสนอแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเพื่อออกเป็นกฎกระทรวงดังนี้ (วีรบุษ ปิณฑาณิข, 2543, หน้า 18)

1. ให้แจ้งจดทะเบียนเป็นศูนย์การเรียนกับสำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่ และโรงเรียน

ใกล้เคียง ซึ่งเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยง หรือโรงเรียนแม่ข่าย เพื่อเป็นข้อมูลในการตรวจเยี่ยม ติดตามผลการดำเนินงาน และการขอรับเงินอุดหนุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ของภาครัฐ

2. กำหนดวุฒิความรู้ของผู้ปกครอง การจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษา พ่อแม่ควรมีความรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและคุณสมบัติอื่น ๆ ด้วย เช่น ความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจของพ่อแม่ ความเหมาะสมของสถานที่ ความมุ่งมั่นและเวลาที่จะดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้น

3. การกำหนดหลักสูตร ให้กำหนดหลักสูตรการจัดการศึกษาโดยครอบครัวไว้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับพ่อแม่ที่ต้องการใช้หรือหากพ่อแม่คนใดต้องการจัดหลักสูตรเองก็ให้เสนอกรอบหลักสูตรใหม่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบตรวจสอบก่อน

4. ให้มีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีระบบการเทียบโอนผลการเรียนในกรณีมีนักเรียนคนใดต้องการกลับเข้าเรียนในระบบอื่นได้ตลอดเวลา

5. ให้มีการตรวจสอบการบริหารจัดการ โดยจัดให้มีครูที่ปรึกษาหรือศึกษานิเทศก์ออกตรวจเยี่ยมและนิเทศเพื่อช่วยเหลือติดตามเป็นระบบ ตลอดจนเก็บรวบรวมหลักฐานหรือแฟ้มสะสมผลงานนักเรียน

6. การกำกับมาตรฐานคุณภาพ หากมีกรณีเด็กสอบไม่ผ่านการประเมินจากระบบการจัดการศึกษาของพ่อแม่รัฐมีสิทธิสั่งยกเลิกการ

จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวและให้เด็กกลับเข้าเรียนในระบบอื่น

7. การใช้ทรัพยากรของชุมชนและโรงเรียนด้านการเรียนการสอน ด้วยการจัดให้มีเอกสารตำรา เพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับพ่อแม่ที่จัดการศึกษาสำหรับลูก

กรอบการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่กำหนดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนดังกล่าว ยังมีประเด็นขัดแย้งกับกลุ่มครอบครัวที่จัดการศึกษาอยู่ในขณะนี้ โดยกลุ่มครอบครัวเหล่านั้นมีความเห็นว่ารูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นได้ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัวและความสามารถหรือความถนัดของเด็กไม่ควรกำหนดหลักสูตรหรือวิชาเป็นกรอบตายตัวเหมือนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากให้การสนับสนุนแนวความคิดนี้ เพราะโดยหลักการนั้น การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาโดยครอบครัวนั้นมีอยู่ทุกที่รอบ ๆ ตัวเด็ก ทั้งในครอบครัว ชุมชน และต่างชุมชน ซึ่งทุกคนสามารถเป็นครู หรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้แก่เด็กได้

2. เนื้อหาวิชา เนื้อหาการเรียนรู้จะต้องกำหนดจากความต้องการและความจำเป็นของบุคคลและชุมชนเป็นเนื้อหาเชิงปฏิบัติมากกว่า

ทฤษฎีโดยครอบคลุมเนื้อหาวิชาครบถ้วนโดยมิต้องแยกเป็นรายวิชา แต่ควรสอดแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตจริงของเด็ก

3. กระบวนการเรียนรู้ จะต้องเกิดขึ้นด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา รวมทั้งความสามารถและความถนัดของทั้งผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละครอบครัว

ดังนั้นภาครัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ใดขึ้น ก็ควรคำนึงถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวดังกล่าวด้วย

ในปัจจุบันแม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะมีบางประเด็นที่มีความเข้าใจไม่ตรงกันหรือมีแนวคิดที่ขัดแย้งกันบ้าง แต่ก็นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของสังคมไทยในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวขยายวงกว้างในกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะใช้สิทธิอันชอบธรรมของตน เพื่อจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานในปกครองและอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมซึ่งทวีความรุนแรงในสังคมไทยให้ลดลงได้ เพราะความอบอุ่นและใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวย่อมเป็นพื้นฐานของสังคมที่สุขสงบ

บทสรุป

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย มีวิวัฒนาการมายาวนานจนถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ผู้ปกครองในระดับหนึ่ง แต่การจัดการศึกษาในรูปแบบนี้อาจต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ ดังนั้นครอบครัวใด ที่ประสงค์จะจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ควรจะศึกษาถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา รวมทั้งควรศึกษาความพร้อมของครอบครัวเพื่อให้มั่นใจว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุตรหลานจากการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สำหรับภาครัฐควรคำนึงถึงหลักการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างถูกต้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบใดๆ ที่ไม่ขัดต่อปรัชญาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และควรจะดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school). (2545). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.thailearn.org/a101.html>.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (ม.ป.ป.). HOME SCHOOLING ทางเลือกการศึกษาในอเมริกา.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116
ตอน 74 ก, หน้า 1-23.
- วีรบุษ ปิณฑวนิช. (2543, เมษายน) โสมสกุล สิทธิพ่อแม่ สถานปฏิรูป. 3(25) หน้า 16-22.
- ศรีวรรณ มีคุณ. (2542). การศึกษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-ปัจจุบัน).
ชลบุรี : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คันสนีย์ จัตรคุปต์. (2543). สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร
(ฉบับพ่อแม่). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อมรวิชัย นาคทรพ. (2541). ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ
และชุมชนของเรา. กรุงเทพฯ : โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์.
- _____. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school)
ประสบการณ์ของนานาชาติประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Home school : education at home alternative education during reform period. (2000, April 25)
The Nation. p.A6.
- Nikiforuk, A. (1994). If learning is so natural, why am I going to school ? Toronto :
Penguin Book.
- Van Galen, J.& Pitman, M.A., ed. (1991). Home schooling : political historical and
pedagogical perspectives. Philadelphia, PA : Abelex press.

สรุปสายฝึกสอนปีการศึกษา 2546

สายฝึกสอน	โรงเรียน	จำนวน อาจารย์นิเทศก์	จำนวนนิสิต	วิชาเอก/จำนวนนิสิต	หัวหน้าสายนิเทศ
ชลบุรีสาย 1 (จำนวนนิสิต 47 คน)	ชลกันยานุกูล	2	8	ภาษาไทย (2) / สังคม (4) / ชีววิทยา (2)	ผศ.ดร.อมรรณ์ เพชรชัน (อ.นิเทศก์ 12 คน)
	ชลราษฎร์อำรุง	2	8	ชีววิทยา (1) / ภาษาไทย (5) / สังคม (2)	
	อนุบาลชลบุรี	7	26	ชีววิทยา (2) / ภาษาอังกฤษ (4) / สังคม (2) / ปฐมวัย (14) / ประถม (4)	
	ประภัสสร	1	5	คณิตฯ (1) / ชีววิทยา (3) / ฟิสิกส์ (1)	
ชลบุรีสาย 2 (จำนวนนิสิต 28 คน)	บ้านสวนจันทน์สุรณ	1	5	คณิตฯ (1) /ชีววิทยา (2) /ฟิสิกส์ (1) / เคมี (1)	ดร.สุชาดา กรเพชรปานิ (อ.นิเทศก์ 8 คน)
	บ้านห้วยกะปิ	2	8	ปฐมวัย (4) /ประถม (4)	
	พระตำหนักมหาราช	2	5	ปฐมวัย (3) /ประถม (2)	
	ชลราษฎร์อำรุง 2	3	10	คณิตฯ (2)/ เคมี (1)/ชีววิทยา (2) /ภาษาอังกฤษ (2) /ภาษาไทย (3)	
ชลบุรีสาย 3 (จำนวนนิสิต 23 คน)	วัดราษฎร์ศรัทธา	1	5	ประถม (2)	ดร.ปริญญา ทองสอน (อ.นิเทศก์ 6 คน)
	วัดตาลล้อม		2	ประถม (2)	
	แสนสุข	4	5	ภาษาอังกฤษ (1) / ภาษาไทย (2)/ สังคม (2)	
	วอนนภาศัพท์		10	เคมี (1) ชีววิทยา (2) /ภาษาไทย (2) /ประถม (4) /ภาษาอังกฤษ (1)	
พนัสนิคม-ละเชิงเทรา (จำนวนนิสิต 21 คน)	อนุบาลบ้านบางพระ	1	4	คณิตฯ (1)/สังคม (2)/ ประถม (1)	ผศ.ดร.ระพีพันธ์ ฉายวิมล (อ.นิเทศก์ 8 คน)
	วัดคอนทอง	3	8	ภาษาอังกฤษ (3) /ประถม (5)	
	พานทอง	2	7	คณิตฯ (2) /ชีววิทยา (2)/สังคม (3)	
	อนุบาลร่มไม้	1	2	ประถมศึกษา (2)	
ศรีราชา-ระยอง (จำนวนนิสิต 8 คน)	หนองรีมงคลสุขสวัสดิ์	2	4	คณิตฯ (1)/ชีววิทยา (1)/สังคม (2)	ดร.สมุทรา ชำนาญ (อ.นิเทศก์ 3 คน)
	ระยองวิทยาคม	2	6	ชีววิทยา (2)/ภาษาอังกฤษ (3)/ สังคม (1)	
	อนุบาลระยอง	1	2	ภาษาอังกฤษ (2)	
	สาธิต	28	28	ปฐมวัย (4) คณิตฯ (2)/ชีววิทยา (1)/ สังคม (4)/ประถม (10) เคมี (3) / ภาษาไทย (1)/ ภาษาอังกฤษ (3)	
สาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” (จำนวนนิสิต 28 คน)	สาธิต	28	28		ดร.อาพันธ์ชนิต เจริญจิต (อ.นิเทศก์ 28 คน)